

У Спеціалізовану вчену раду Д 35.052.03
Національного університету «Львівська політехніка»

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
професора кафедри банківського і страхового бізнесу
Яворської Тетяни Василівни
на дисертаційну роботу
Жайворонок Іллі Романовича на тему «Державне регулювання системи
пенсійного забезпечення», яка подана на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та
управління національним господарством**

1. Актуальність обраної теми дослідження

Від початку незалежності Української держави, не має чітких розроблених та дієвих заходів, які б спрямовувалися на досягнення позитивних результатів у проведенні пенсійної реформи. Все зводиться до перенесення дат запровадження, пошуку консенсусу щодо своєчасності та доцільності відповідних кроків і як результат – до «косметичних» змін у системі пенсійного забезпечення громадян.

У сучасних умовах в Україні передбачено функціонування першого рівня пенсійного забезпечення – сплачені бізнесом та застрахованими особами кошти до Пенсійного фонду одразу ж виплачуються нинішнім пенсіонерам. Обов'язковий накопичувальний або другий рівень пенсійного забезпечення передбачає, що людина протягом життя відкладає частину доходу на свій спеціальний рахунок. Ці кошти інвестують в різні цінні папери, акції, інші фінансові інструменти. Сума накопичень та інвестиційний дохід збільшать розмір майбутньої пенсії. Цей механізм не працює в Україні, хоча є економічно безпечний для громадян, які на особистому пенсійному рахунку зобов'язані здійснювати пенсійні накопичення. Третій рівень – добровільне пенсійне забезпечення, що здійснюють недержавні пенсійні фонди, які є фінансовими

посередниками із залучення пенсійних внесків, примноження їх за рахунок інвестування пенсійних активів.

З огляду на це, проблеми пенсійного забезпечення зачіпають кожного громадянина незалежно від віку, вони складні для вирішення, тому потребують негайних дієвих заходів, найперше з боку держави. Не простій, але соціально важливій темі присвячена дисертаційна робота. Це й пояснює її актуальність та значущість.

Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи використано у рамках наукових досліджень кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», зокрема під час виконання науково-дослідної теми «Управління стабільністю фінансово-господарських систем» (номер державної реєстрації 0120U10272).

2. Ступінь достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості та достовірності, що підтверджується завершеністю, логічністю і послідовністю отриманих результатів.

Методологічна складова обґрунтованості результатів дисертації забезпечується використанням численних літературних джерел з проблематики пенсійного забезпечення, пенсійних реформ та пенсійних систем.

Викладені у дисертаційній роботі Жайворонок Іллі Романовича теоретико-методичні положення та проведені емпіричні дослідження достатньою мірою науково обґрунтовані. Вони базуються на фундаментальних положеннях економічної науки, враховують опубліковані результати наукових досліджень вчених-економістів як вітчизняних, так і зарубіжних.

Вірогідність отриманих у дисертаційній роботі результатів та їхня повнота засвідчується застосуванням широкого інструментарію теоретико-методичного спрямування, опрацюванням значного масиву статистичної інформації й аналітичних даних.

У роботі використовуються офіційні статистичні дані, законодавчі та нормативні акти з питань функціонування суб'єктів пенсійного забезпечення – найперше, пенсійних фондів першого та третього рівнів в Україні.

Вирішення поставлених у роботі наукових завдань базується на використанні існуючих методів наукових досліджень, у тому числі загальнонаукових і спеціальних. Серед них - методи морфологічного аналізу, синтезу та групування – для деталізації понятійно-категорійного апарату, зокрема для обґрунтування сутності понять «пенсійне забезпечення», «накопичувальна пенсійна система», «розподільча пенсійна система» та «державне регулювання пенсійним забезпеченням», структурно-логічного аналізу (підр. 2.1, 2.2, 2.3), графічний (усі розділи дисертації), абстрагування (підр.1.1, 1.2, 3.1, 3.2, 3.3), процесний підхід (підр. 3.2), моделювання (підр.3.1), метод комплексних статистичних коефіцієнтів, математичний метод та метод порівняння (підр. 2.1, 2.2, 2.3).

Структурно та за обсягом дисертаційна робота є збалансованою, вона має логічну композицію і представлена комплексом теоретичних положень, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання системи пенсійного забезпечення. Достовірність одержаних особисто дисертантом результатів наукового дослідження підтверджується їх апробацією на п'яти науково-практичних конференціях. Також про достатній рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій свідчить їх підтвердження відповідними документами – довідками про використання розроблених автором рекомендацій у практичній діяльності.

Таким чином, є підстави вважати результати, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації належно обґрунтованими у теоретико-методичному та прикладному аспектах.

3. Новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату, основними науковими працями автора дозволило визначити найголовніші теоретико-методичні положення, прикладні висновки та рекомендації, які характеризуються науковою новизною, сформульовані Жайворонок І. Р. самостійно та відображають його науковий внесок у розв'язання важливого наукового завдання щодо удосконалення державного регулювання системи пенсійного забезпечення.

Про конкретний особистий внесок автора у розвиток теорії та практики державного регулювання системи пенсійного забезпечення свідчать такі положення:

по-перше, розроблено модель обов'язкової накопичувальної пенсійної підсистеми, яка ґрунтується на передачі накопичувальних пенсійних програм індивідів Пенсійним фондом України недержавним пенсійним фондам на основі аукціонних торгів з урахуванням частки внесків працівника, періоду накопичення, рівня прибутковості від інвестиційної діяльності та періоду здійснення виплат пенсійних накопичень;

по-друге, удосконалено структуру інвестиційного портфелю недержавних пенсійних фондів, що передбачає зростання частки акцій українських та іноземних емітентів та зниження частки максимального значення банківських депозитів;

по-третє, запропоновано метод визначення ефективності функціонування системи пенсійного забезпечення на основі використання показника, який розраховується на основі коефіцієнта заміщення, відношення витрат держави на розподільчу підсистему до ВВП та коефіцієнта демографічного навантаження;

по-четверте, набули подальшого розвитку понятійний та термінологічний апарат підсистем пенсійного забезпечення, який, на відміну від аналогічно рекомендованих, враховує ділові, економічні, демографічні та соціальні особливості державного устрою країни;

по-п'яте, запропоновано систему показників моніторингу ефективності функціонування недержавної пенсійної підсистеми, яка відрізняється від

аналогічних систем тим, що комплексно враховує частку отримувачів недержавних пенсій, вартість пенсійних внесків, пенсійні виплати, витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, дохідності недержавних пенсійних фондів та індексу споживчих цін.

4. Практичне значення отриманих результатів

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і методичних напрацювань, що в комплексі формують підґрунтя для розроблення та впровадження у практичну діяльність. Переважна більшість сформульованих у роботі науково-практичних рекомендацій є обґрунтованими та знайшли практичне застосування у діяльності окремих суб'єктів господарювання, що підтверджується відповідними документами. Зокрема, результати дисертаційної роботи використовуються у практичній діяльності Львівського комунального підприємства «Транспортна фірма «ЛЬВІВСПЕЦКОМУНТРАНС» (довідка № 35-16-246 від 04.11. 2020 р.), Комунального закладу Львівської обласної ради центр моніторингу соціальних програм та контролю за призначенням і виплатою допомог (довідка № 147/42 від 18.01.2021 р.).

Практичне значення дисертаційної роботи визначається можливістю застосування положень у діяльності відповідних органів державної влади для розроблення організаційно-правових документів щодо функціонування фондів різних рівнів, зокрема Яворівської державної податкової інспекції Головного управління ДПС у Львівській області (довідка № 13/21 від 11.01. 2021 р.).

Окремі результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» для підготовки студентів за спеціальністю «Менеджмент» при викладанні дисципліни «Економіка електронного бізнесу» та «Фінансове управління інноваційним підприємством» (довідка № 67-01- 439 від 05.03.2021 р.).

5. Повнота висвітлення основних наукових результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дисертації в повній мірі висвітлені в 11 наукових працях. Зокрема, у наукових фахових виданнях опубліковано 6 статей, з них 5 у фахових виданнях України, одне - включено до наукометричних баз, 5 – публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг опублікованих праць – 6,1 друк. арк., з них особисто автору належить 3,86 друк. арк.

Обсяг і зміст опублікованих праць свідчать, що в них висвітлені основні положення проведеного наукового дослідження, які були апробовані й отримали позитивну оцінку на наукових заходах різних рівнів. Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертаційної роботи та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам. Перелік опублікованих праць за темою дисертації відображає зміст роботи відповідно до вимог МОН України.

6. Дискусійні положення та недоліки дисертації

Відзначаючи достатньо високий рівень науково-теоретичного обґрунтування та переконливість теоретичних, аналітичних і методичних положень дисертації І. Р. Жайворонок, змістовність і логіку викладення матеріалів дослідження, слід звернути увагу на окремі дискусійні положення, зокрема:

1. Для поглиблення проведеного теоретичного аналізу у дисертаційній роботі доцільно було б чітко розмежувати поняття «пенсійна система» та «система пенсійного забезпечення», а не ототожнювати, хоча у певних випадках автор вкладає у них дещо різний зміст. Варто наголосити, що пенсійне забезпечення – це процес отримання населенням пенсій, а реалізація цілей пенсійного забезпечення здійснюється у пенсійній системі.

2. У роботі розкрито авторське визначення системи державного управління пенсійним забезпеченням (с.30-31), представлено класифікацію інструментів державного управління розвитком системи пенсійного забезпечення (с.53), водночас, мало зацентровано уваги на сутності «державного регулювання системи пенсійного забезпечення». Це лише б

посилило теоретичні засади дослідження обраної проблеми.

3. серед основних суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення – пенсійних фондів, визначено й інших (банки, адміністратори НПФ, зберігачі тощо), діяльність яких не розкривається у другому розділі дисертаційної роботи, а зосереджується оцінка лише на діяльності недержавних пенсійних фондів. Зазначені суб'єкти за своїм характером важливі, бо формують інфраструктуру пенсійного забезпечення.

4. З роботи зрозуміло, що автор прихильник активного розвитку недержавного пенсійного забезпечення і для цього пропонує низку актуальних заходів, зокрема, розробку механізму підвищення податкових стимулів для розвитку особистих програм (с. 165) пенсійного накопичення. Водночас, автор дисертації не обґрунтовує конкретні дії зі сторони держави щодо впровадження цих стимулів.

5. Для підвищення ефективності державного регулювання, необхідно детально вивчати та аналізувати вітчизняне законодавство. Ця проблема окремо та ґрунтовно не розглядається у дисертаційній роботі. Ефективне законодавче регулювання сприяє розвитку системи пенсійного забезпечення в країні задля зміцнення безпеки пенсійних накопичень.

6. У ряді місць дисертаційної роботи допущені редакційні помилки, зустрічаються не зовсім вдало відредаговані місця (с. 27, 35, 56, 82, 112, 136).

Наведені зауваження ніскільки не мають за мету понизити позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи, а наводяться для врахування їх у майбутній науковій роботі автора.

7. Загальний висновок

Оцінюючи наукові дослідження Жайворонок І. Р., необхідно відзначити, що мета роботи досягнута, а поставлені задачі успішно вирішені. Дисертаційна робота «Державне регулювання системи пенсійного забезпечення» є завершеною науковою працею, а представлені результати характеризуються науковою новизною, теоретичною цінністю та практичним значенням.

Обсяг та оформлення дисертації відповідають вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема пунктам 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р.). Зміст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи Жайворонок Іллі Романовича.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Державне регулювання системи пенсійного забезпечення» за своїм змістом відповідає паспорту наукової спеціальності 08.00.03. – «економіка та управління національним господарством», а її автор Жайворонок Ілля Романович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за вказаною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
банківського і страхового бізнесу
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Т. В. Яворська

Підпис Яворської Т.В. підтверджую

Вчений секретар

доц. Грабовецька О. С.